

Саломатлик

хақида суҳбатлар

Хурматли редакция! Кишиларда учрайдиган аппендицит хасталиги баъзан тўсатдан бошланиб, беморга қаттиқ азоб беради. Бу касаллик нима, унинг белгилари қандай бўлади? Шу ҳақда мутахассис маслаҳатини берсангиз.

Б. Расулова, М. Орпнова, Х. Нуриддинова, чинки заводи ишчилари.

Табиатдаги ҳар бир нарса-ҳодисанинг номи, атиаши бўлганидек, ҳар бир касалликнинг ҳам ўз номи бор. Халқ орасида «Кўрчак» деб аталган хасталик илмий тилда аппендицит дейилади. Бу касаллик йўғон ичакнинг бир қисми — кўрчакдан пастга йўналган ва у билан анатомик боғлиқ бўлган «чувалчангсимон» ўсимта (ёки «кўрчак ўсимтаси») яллиғланади, шунинг учун унинг «кўрчак» деб аталishi нотўғри.

Аппендицит ўткир ва сурункали форма-ларда учрайди. Касаллик хирургик хасталиклар орасида кенг тарқалган бўлиб, одатда умумий хирургия бўлимидаги беморларнинг ярмиши шу хасталик билан оғриган ва даволанаётган бўлади. Мисол тариқасида, Ватанимизда бир йилда бир миллионга яқин киши аппендицит билан оғригани ва операция қилиниши кўрсатиш мумкин. Касалликнинг бундай боғ-боғ учураши унинг белгиларини кўпчилиги билишини тақозо қилади.

БУНИ ҲАММА ВЕЛИШИ КЕРАК

ИГНАГА ЭХТИЁТ БЎЛИНГ

Уй-рўзгорда игнаси ни битмайди. Ундан фойдаланганда инҳоятда эҳтиёт бўлиш керак. Бир куни бир қизча пиллага оғиб қўйиб ячанди, бирдан «отомогим оғриётган» деб йиғлаётди. Уни тезда врачга олиб боришди. Врач текшириб кўрса, қизчанинг қизиқлиги билан нарса тақиб олиб қолди. Операция қилиб ўша тақиб қолган зарасини оғиб қўйиб ингани олиб ташлади. Демак уйда кимдир игнани ишлатиб бўлиб, шёллага солиб қўйган экан. Ана шу эҳтиётсизлик сабабли кўнглисиз воқеа юз берди.

Одатда, баъзи аёллар иш тикаётганда қўлга игна кириб кетади. Буни вақтда олди олинмас, микроб тушиб жароҳат пайванд бўлади. Игна билан ишлатганда албатта бармоққа ангишона тақиб олиш керак.

Қўлга игна кириб кетса, бир-икки томчи қонни сийиб чиқариб, одеклон билан арғиш, йод қўйиш керак. Игна учин бармоққа сийиб қолса, тезда врачга бориш лозим.

Уйда игна, тўғноғич ва шунга ўхшаш учин ўткир нарсаларни махсус кўчичада саранжом-саринга сақлашни унутманг.

ЎТКИР АППЕНДИЦИТНИНГ БЕЛГИЛАРИ

Газетхон ИЛТИМОСИ

Аппендицит кўпича кечаси, қориннинг ўнг ёқига тўсатдан пайдо бўлган оғриқ билан бошланади. Шунан кейин кераки, бу хасталикнинг биринчи сабабини кўрсатиш қийин. Қориндаги оғриқ доимий бўлиб кучайиши ва секинлашиши мумкин. Кўпича оғриқ кўнча, чидаб бўлган даражада кечеди. Оғриқдан ташқари кўнча марта кўнча ҳам кўнча бўлади.

Маълум ҳолларда аппендицитда оғриқ қориннинг юқори қисмидан, яъни меъда соҳасидан ёки қийди атрофидан бошланади.

гач, оғриқ яна кучаяди. Энди ўнг ёқига тўсатдан пайдо бўлган оғриқнинг пастки қисми оғриқ бошлайди. Ўнг ёқига чуқурчиси соҳасига «бир нарса солиб қўйганга» ўхшайди. Ленин оғриқ ўртача бўлади. Шунинг учун баъзи беморлар врачга ўз вақтида мурожаат қилишмайди, аппендицит билан оғриганларини халқларига ҳам келтиришмайди. Вақт ўтиши билан яллиғлашиш процесси чувалчангсимон ўсимтадан қоринпардага, кўрчакка ва қорин бўлишига тарқалиб, оғриқ кучаяди. беморнинг ҳаёти хавф остида қолади. Ўткир аппендицит

кераси, чувалчангсимон ўсимтанинг қоринларда ва қорин бўлишига нисбатан қандай жойлашиши ва қандай жойлашишига қараб, оғриқ қориннинг турли жойларида бўлиши мумкин: қов устида, чап ёқига, қийди атрофидан, ўнг ёқига соҳасида. Оғриқдан ташқари, пешоб қийдини бузилиши, ич суриши ҳоллари ҳам кўнча бўлади.

Аппендицитда оғриқнинг бу тариха кучисиз ёки кучли бўлиши, қориннинг турли соҳаларида кўнча бўлиши, белгиларини аниқ ёки ноаниқлиги туфайли, юқорида айтилгандек, маълум ҳолатларда

Ҳулоса қилиб айтмики, ҳозирча аппендицит касаллигининг сабаблари аниқланмаган. Шунинг учун унинг олдин олиш чоралари ҳам ишлаб чиқилмаган. Бинобарин, қоринда пайдо бўлган ҳар бир оғриқда, албатта врачга мурожаат қилиш зарур. Бу билан қоринда учураши мумкин бўлган ўткир хирургик касалликлар (меъда ва ўнг яқини бармоқчи ичак арасини тешилиши, ичак тутилиши, ўткир холестист ва ҳоказо-лар), шу жумладан ўткир аппендицит ўз вақтида аниқланган бўлган ва операция қилинади. Бемор бутунлай тубалиб, жўнчи ҳаёт кўчюга қайтади.

17-шаҳар клиник касалхонасининг хирург, медицина фанлари кандидати.

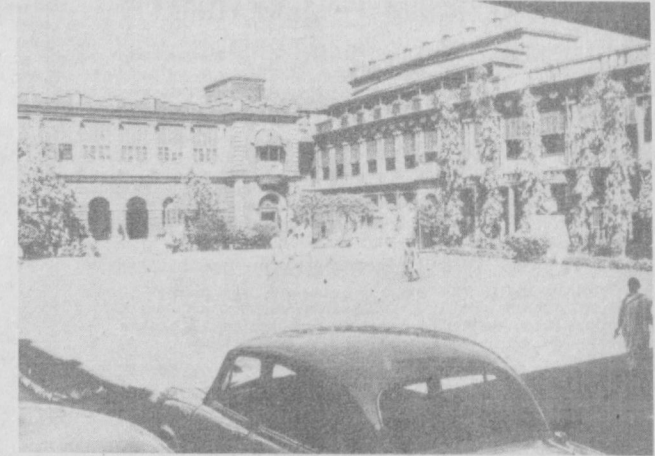
Уз уйини, ҳовлисини озода ва саришта тутган, яшаш мавсумининг уч фаслини гоҳи аччиқ, гоҳи чучук ўтказган киши, албатта, бориб ётадиган жойини ҳам обод этади.

Чингитой қабристонидан панжаралар билан ўралган, ячари ва ташқари ораста, озода бир, сағана бор. Бу жойи оёқини деярли ҳар ҳафта тепа сочлари тўқилган, аммо ўн чеккадан тортиб, то чал чеккага қадар қумуқсимон соғ билан ороланган, аммо шилпоёт бақдурат, қийим один, ўрта бўйли қария ташрифт бўлади. У қўлидаги тоша, султурги, пакир ва гулдайичини қабр ёқига қўйиб, аввало ётадиган гулзорига панжара оша тушган депкечаларини юлади, гулдайичини олиб, бағчи наваларини несади. Мармартоша туширилган шапалоқдай рангли расмига, тағита таваллуд йили ёзилган, аммо қазо йили кўрсатилмаган лавҳага қарайди: 1892—...

Ҳа, қатта қувван ҳофиза соҳиб Лазиз Азизода худди шу санада Ташкент шаҳрида таваллуд топди. Болаликдан турк, рус, форс-тожик ва араб тилларини қўнч билан ўрганди. Улуғ Октябрь соҳилсинг революцияси қадар мадрасада таҳсил олди. 1908 йилдан бошлаб бошланғич синфларга сабоқ берди. У 1914 йилдан тараққиётлар ҳаракатларида янги услубдаги мактабларни ташкил қилишда, газета ва журналларни нашр эттиришда «Турон» адабий жамиятининг фаол аъзоси сифатида қўнчи. Ўрта Осиё халқларининг чоризмга қарши беш кўнчарини вақтда (1916) Ташкент кўнчаларида қўнчи ташкил қилди ва Низомиддин Ўлжаев уйда бўлиб турадиган яшар маклисларида иштирок этди.

Оренбургдаги учувчиларнинг Олий ҳарбий авиация билан юрти 130 дан ортқ Совет Иттифоқи Қўрғонларини еттириб берди. Улар орасида планетамизнинг биринчи космонавти Ю. А. Гагарин ҳам бор.

СУРАТДА: (чапда) билим юрти учувчиларнинг жангивар шўхрати музейининг Гагарин залда. *** Унгдаги суратда эса Калкүтдаги Рабидранат Тагор уй-музейини кўриб турибсиз. БТА—ТАСС фотолари.

БИЛАСИЗМИ?

АЁЛЛАР ТАШВИШИ

Англиялик бир психолог «Аёллар нумадан кўрақиди» мавзусида узоқ кўнч олиб бориб, аёлларни ташвишга салоланган юзга яқин сабабини аниқлади.

ПУХТА ПРОФИЛАКТИКА

Кўнчлардан маълум бўлишича, мамлакатимизнинг, Ўрта Осиё қисмида яшовчи аҳоли, Шимол ва Ўрта полоса аҳолисига нисбатан буйрак касали билан кўнч оғриқ экан. Жазирама иссиқ кўнчаларда организмда ёғ моддалари бўлишига нисбатан кўнча бўлиши мумкин экан, чунки тамаки сперма пайдо бўлиши жараянига салбий таъсир қилади.

ОТАСИ ЧЕКСА...

Аёллар ҳомилдорлик вақтида чекса, кўп ҳолларда ўнчига халокит берадиган нуксонлари бўлган болалар туғилиши исботланган. Швейцариялик тадқиқотчилардан бирининг айтишича, тез тез чекувчи эркак ҳам нуксонли боланинг отаси бўлиб қолиши мумкин экан, чунки тамаки сперма пайдо бўлиши жараянига салбий таъсир қилади.

Коммунист врач-терапевт Матлуба Абдуллаева ва 34 йилдан буйи эл саломатлиги посбонлигида ҳормайтоғмай меҳнат қилиб келаяти. Чинобод санаторийсида кўнч беморлар доктор оспаниги номига миннатдорчилик билдиришмоқдалар.

СУРАТДА: М. Абдуллаева беморнинг салом атигини назорат қилаяти. Б. Рихснев фотоси.

Маданиятимиз заҳматкашлари

ИБРАТЛИ УМР

Булардан ташқари, Низомиддин Хўжаев бошчилигидаги тараққиётлар гуруҳида, маърузаларда фаол қатнашти, муулмон ҳарбий қомандиси вакили Собир Юсупов ва темир йўли Карпов билан биргаликда муваффақият буржуа ҳукуматига қарши чиқишлар қилди. Лазиз Азизода Улуғ Октябрь инқилобининг дастлабки кўнчаларидан бошлаб касаб соҳага ташкилотлари бўйича иш олиб борди, ҳар турли жамоат ишларида қатнашти.

Маданиятимиз заҳматкашлари

ИБРАТЛИ УМР

1918 йил март ойининг бошларидан эски шаҳарда Компартия ташкил этилди ва ўша кундан эътиборан Л. Азизода Коммунистлар партияси сағига кирди ва у баёқлар орасидан биринчи бўлиб Ташкент Эски шаҳар болшевиклар партияси комитетига раис (секретар) қилиб сайланди.

1919 йил июнда дохий В. И. Ленин кўрсатмаси билан РКП(б) Ташкент шаҳар Муулмон партия бюроси тўзланди. Кейинчалик Ўша йили декабр охирида партия болшевиклар партияси билан бириктирилди. 1920 йил бошдан Ташкент шаҳар партия комитетининг секретари қилиб Лазиз Азизода сайланди. Сўн касаб соҳа ташкилотларида партиянинг тошириги, билан Ўрта Осиёнинг кўнча ша-

Фан ва техника изланишлари

МЕТАЛЛНИНГ «ХОТИРАСИ» БОРМИ?

Оғир галтак пачақлаган металл идиш иссиқ жўнча қўйилганда кўнч бир неча минут ўтгач, асл кўнчи нишини тиклади. Бундан унга материалга хос «шакл хотираси» ёрдам берди. Ленинград университетини материаллар қарнишиги лабораториясининг муулмон тахассислари бир қанча шундай экспери-

ШАХМАТ ОЛАМИДА

Америкалик Роберт Фишер жаҳоннинг ўн биринчи расмий чемпиони бўлишидан олдинроқ, аниқроғи, 1972 йилда Москвада унинг ақолий бир китоби нашр этилди. Китобнинг бу русча нашрига сузубоши ёзган жаҳон экс чемпиони Василий Смирнов ўз фикр-мулоазааларини шундай бошлайди: «Замонамизнинг ҳеч бир шахматчиси ҳақида Роберт Фишер тўғрисидагидек кўп эшишмапти, баҳслашишмапти ва гапиришмапти...»

Ғойиб бўлишнинг сири нимада?

МУТАХАССИС ШАРҲИ

Гарб матбуотида шу қарг яна пайдо бўлиб қолди. Эмиш, Фишер голландиялик гроссмейстер Ян Тимман билан матчи ўйнашга рози. Бунинг учун уни аввало «жаноб» ва «собиқ» сузиси «жаноб» жажон чемпиони» деб аташларини ва бунинг устига минг-минглаб доллар тўлашларини талаб қилаётганмиш. Хангомата-лаблар учунгина мўлжаллаб тарқатилган бу хабарлар мулақо ҳақиқатдан йироқлигини тасдиқловчи нуфузли фикрлардан баъзиларини келтирамыз.

— Карпов билан ўйнамаганлигининг сабаби шунки, — дейди Глигорич, — Фишер узоқ вақт шахматга яқинлашмади; Объект шахматчи эмасми, ҳар қалай, мағлубият-

дан жуда хавотирланади... Энг галати, ўзига бино қўйган ва кучига ишонмаган, аяни вақтда ҳам қайсар-у, ҳам истеъдодли эканлиги сир эмас.

Хўш, вужуди қарама-қаршиликлар да и иборат бу шахматчи Фишернинг ўзи ким? Роберт Фишер 1943 йилда АКШнинг Чикаго шаҳрида туғилди. Бобби, яъни Робертники шарлирида отаси — биофизик Жерард Фишер оиласини ташлаб кетди. Оспас Жоан уни шахматга ўргатганда Бобби олти яшар бола эди. Отасис кўнч жажон чинамак уй қолма-лигини билмаган (ўсирилтидан у оиласидан чиқиб кетган)

лик унвоинга ва шу билан бирга жаҳон чемпионилигига талабгор деган даражага эришди. Бунгача ва ҳатто ҳозиргача ҳам шахмат тарихида ҳеч ким 15 ёшдан на гроссмейстер бўлмаган, на тож талабори. Ҳозир деган таратиб турган Гарри Каспаров 17 ёшда гроссмейстер, 18 ёшда СССР чемпиони, 19 ёшда тож талабори бўлганлиги билан бу борада иккинчи ўриндадир.

Фишер тож талаборлари чорак ва ярим финалларида М. Тайманов билан Б. Ларсенни, 6:0, финалда П. Петросянни 6:5,2,5 ҳисобида енгиб Борис Спасскийга рўпара келиб ва уни ҳам йирик

ҳисобда енгиб жаҳоннинг ўн биринчи чемпиони бўлганлиги ҳаммаининг ёрдами. 1960 йили жаҳон шахмат олимпиадасида М. Ботвинникка қарши ўйнади Фишер оғир ўшга улашувини «Ого-нек» журнали саҳифаларида батафсил шарҳлаган Ботвинникдек шахматчи «...Фишердан бўлак ҳеч бир гроссмейстер бу ҳолатдан қанчи кета олмасди», деган хулоса қилган эди. Кейинчалик Ботвинник «Фишерини шахмат учун тутилган, деса бўлади. Бинобарин, унинг шахматдан четлашшини, қони зарар деб тушуниб қарор» — деб айтди. Кўнчлик, шу

ҳатто бирон юк остида ҳам қаддини ростлайди. Шундай қилиб металлларнинг бу хусусиятидан практикада фойдаланиш йўлларидан бири очилмоқда. Биз ўзига хос демократ олами.

Бундай қотишмалар миллион-миллион тилловчи дикларни бажа-

риши ва металллар учун ағнаваний толиқиш сезмаслиги мумкин. Иссиққа ҳам талаби оз; объектнинг беш-ўн градус иситилса қийоф У ишлаб кетади.

